

بیمه محصولات کشاورزی

از: ایرج جابری

رفتن سرمایه‌گذاران آنها نیز تمام می‌شود .
برجسته‌ترین امتیازات بیمه محصولات کشاورزی
را میتوان بترتیب زیر طبقه‌بندی نمود :

الف - بااطمینان بخشیدن به کشاورزان مبنی
برحمایت آنها درمقابل خسارات غیرقابل کنترل که
شدت خسارت را کاهش می‌دهد .

ب - کمک میکند تا باایجاد ثبات درآمدها در
بخش کشاورزی ، ثبات عمومی در کل اقتصاد کشور
حاصل شود . همچنین با سرشکن کردن زیانهای وارده
در یک سطح وسیع از اندوخته‌های سالهای خوب برای
حیران خسارات سالهای بد استفاده میکند .

ب - بیمه موقعیت اعتباری کشاورزان را دگرگون
میکند . درکشورهای در حال توسعه زیانهای متوالی
وارده به‌مصول توان پرداخت بدهیهای کشاورزان
را کاهش میدهد . بیمه به آنها کمک میکند تا توانایی
بازپرداخت دیون خود را بدست آورند که این امر
موجب تقویت قدرت اعتباری تعاونیهای روستائی
میشود .

ت - بیمه با افزایش اتکاء به نفس کشاورزان به آنها
امکان میدهد تا از ابداعات و پیشرفتهای علمی و فنی
درراه افزایش بهره‌وری و بازده محصول استفاده کنند .

ج - بیمه با تشویق خودباری و تقویت روحیه
تعاونی دولت‌ها را تا حدودی از زیر بار پرداختهای
غیرقابل پیش‌بینی و حجیم خلاص می‌نماید .

چ - کمک میکند تا شاه‌ن و منزلت کشاورز حفظ شده
و بعنوان یک "اعانه‌گیر" از دولت در زمان وقوع
حوادث تلقی نشود و آنچه که او دریافت می‌کند
"حق" او خواهد بود .

کشاورز موفق به‌تامین معیشتی برای خانواده خواهد
شد که از محل صدقات بدست نیامده و حاصل کوشش

"مالتوس" اقتصاددان انگلیسی نظریه معروف
خود را در حدود ۱۸۵۰ سال قبل درمورد روند رشد
جمعیت که بر مبنای آن رشد جمعیت بصورت تصاعد
هندسی (۰۰۰،۸،۴،۲،۱) درمقابل افزایش تولید
مواد غذایی عنوان کرد . افزایش تولید مواد غذایی
براساس قاعده تصاعد حسابی (۰۰۰،۴،۳،۲،۱)
میباشد. بنابراین "بحران غذایی" تنها مساله‌ای نیست
که درسالهای اخیر توجه محافل اقتصادی-اجتماعی
را بسمت کشاورزی معطوف داشته است . بعد دیگر
مساله شتاب فزاینده نابودی ذخائر ، مواد خام در
حال مصرف است . از اینرو کشاورزی که تنها منبع
تامین مجدد این ذخائر میباشد اهمیت ویژه یافته
است .

ایفای نقش دوگانه و مهم بخش کشاورزی ، یعنی
تامین غذا و مواد خام فقط میتواند از طریق بهبود
شیوه‌های تولید محصولات کشاورزی تحقق یابد .
بخش کشاورزی برای ایفای نقش عملیاتی دوگانه
خود یعنی ۱ - تامین آب و غذا ، ۲ - تهیه مواد خام
مورد نیاز ، فقط میتواند از طریق بهبود شیوه‌های تولید
محصولات کشاورزی عمل کند . کار کشاورزی روبرو بودن
با خطرات بیشمار طبیعی ، اجتماعی ، و وجه مشخصه
آن ، اتکاء آن روی طبیعت است . کشاورزی علیرغم
فعالیتهای تجاری در یک جوی ثباتی و عدم اطمینان
ناشی از طیف وسیعی از خطرات طبیعی مانند طوفان ،
سیل ، تگرگ و . . . از یک سو و از طرف دیگر حشرات ،
آفات و امراض به حیات خود ادامه می‌دهد .

عدم اطمینان از بازده محصول مهمترین خطری
است که کشاورزان با آن روبرو هستند . بعلت فقدان
توان مالی کشاورزان ، یک ضایعه طبیعی نه تنها بقیمت
از دست رفتن درآمد کشاورزان ، بلکه بقیمت از میان

و همت خود او است .

اجرای طرح بصورت آزمایشی در دو استان ، چغندر قند در خراسان و پنبه در مازندران ، در دستور کار صندوق قرار گرفت .

در اجرای این برنامه صندوق در دومین سال فعالیت موفق به دادن پوشش بیمه‌ای به قریب ۸ درصد اراضی پنبه‌کاری و ۵۵ درصد اراضی چغندرکاری کشور گردید . موفقیت در اجرای طرح موجب گردید تا در سیاست حرکت تدریجی سرعت بیشتری ایجاد شده و در سال زراعی ۶۶ - ۶۵ زراعت پنبه کل کشور با سطح تقریبی - / ۱۹۰۵۰۰۰ هکتار در مقابل خسارات سیل ، تگرگ ، سرمای بهاره و پائیزه ، طوفان و بارانهای سیل‌آسا و زراعت چغندر قند در سطح ۱۳ استان (۸۵ درصد کل کشور) در سطح - / ۱۳۰۵۰۰۰ هکتار در مقابل سیل ، تگرگ ، سرما ، یخبندان و طوفان ، و زراعت سویا در سطح استان مازندران و گرگان (۹۵ درصد کل کشور) با سطح کشت تقریبی - / ۳۵۰۰۰۰ هکتار در قبال خطرات سیل و تگرگ زیر بیمه قرار گرفت . در همین سال قریب ۲۸۴۴ مورد خسارت به مزارع پنبه با سطح ۴۷۶۰ هکتار گزارش شده و غرامت پرداخت گردیده است . در مورد چغندر قند تعداد گزارشات خسارت رسیدگی شده بالغ بر ۶۴۰ مورد در سطح ۱۳۰۵ هکتار و زراعت سویا با ۱۲۹ مورد گزارش خسارت در سطح ۲۸۲ هکتار در سال زراعی ۶۶ - ۶۵ بر اساس ضوابط فنی مصوب غرامت دریافت کرده‌اند .

شایان توجه است که در موارد متعدد از زمان دریافت گزارش اولیه تا پرداخت غرامت کمتر از یک هفته بطول انجامیده است .

صندوق بیمه محصولات کشاورزی

یکی از اولین مصوبات مهم شورای انقلاب در بخش کشاورزی پس از استقرار جمهوری اسلامی (سال ۱۳۵۸) الزام دولت به تهیه و تدوین مقررات و ضوابط بیمه محصولات کشاورزی بود .

شروع مطالعات در نیمه دوم سال ۱۳۶۰ با تشکیل یک کمیته بررسی مرکب از نمایندگان وزارتخانه‌ها و سازمانهای ذیربط همراه بود . (۱) چهارچوب کار این کمیته را سیاستهای کشاورزی کشور که توسط وزارت کشاورزی اعلام میشود تعیین مینمود . طبیعی است که این چهارچوب شامل محصولات استراتژیک کشاورزی (گندم ، برنج ، پنبه ، چغندر قند و دانه‌های روغنی) باشد .

با پیشرفت کار بررسی واقعیت تلخ کمبود آمار و اطلاعات دقیق پیرامون خسارات و تواتر وقوع آنها مطرح گردید ، لکن کار متوقف نشد و کمیته بررسی تصمیم گرفت برنامه با مطالعه روی پنبه و چغندر قند که بطور نسبی دارای منابع اطلاعاتی بیشتر و آمار قابل حضور بودند آغاز نماید و بتدریج در جریان عملیات اجرایی روی این دو محصول نسبت به جمع‌آوری اطلاعات پیرامون سایر محصولات اساسی اقدام بعمل آورد .

صندوق بیمه محصولات کشاورزی در سال ۱۳۶۳ کار خود را رسماً آغاز کرد و برای شروع عملیات بیمه زراعتهای پنبه و چغندر قند انتخاب گردید و

آمار عملکرد فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی

(جدول ۱)

۶۷-۱۳۶۶			۶۶-۱۳۶۵			۶۵-۱۳۶۴			۶۴-۱۳۶۳			
بیمه‌گذار	سطح بیمه شده	سطح کت	بیمه‌گذار	سطح بیمه شده	سطح کت	بیمه‌گذار	سطح بیمه شده	سطح کت	بیمه‌گذار	سطح بیمه شده	سطح کت	
۲۵۱۱۲	۱۴۵۴۸۰	۱۷۰۰۰۰	۴۲۹۹۲	۱۵۵۶۲۰	۲۲۰۰۰۰	۱۷۶۵۷	۶۲۶۴۶	۱۳۵۰۰۰	۲۱۲۰۲	۶۱۷۱۱	۱۳۰۰۰۰	پنبه
۲۵۴۸۷	۶۰۱۱۰	۱۳۰۰۰۰	۲۲۲۰۴	۵۹۴۶۷	۱۲۰۰۰۰	۱۵۲۳۰	۴۲۵۰۲	۷۰۰۰۰	۸۶۰۶	۲۷۱۹۵	۶۰۰۰۰۰	چغندر قند
۱۳۲۶۷	۴۲۶۰۰	۵۲۶۰۰	۹۲۵۹	۲۶۴۵۲	۲۳۰۰۰	-	-	-	-	-	-	سویا

فوق الذکر در شرایط عمومی تصریح میگردد .

وقوع خسارت و پرداخت غرامت

بر اساس مواد آئیننامه‌های اجرائی هرزراعت واحدهای بانک کشاورزی موظفند در یک مهلت زمانی مشخص پس از دریافت گزارش وقوع حادثه نسبت به بازدید و ارزیابی خسارت اقدام و گزارش ارزیابی را همراه با محاسبات آن برای تصویب و پرداخت آماده نمایند .

بیمه‌گذار نیز بر اساس شرایط عمومی مندرج در قرارداد وظیفه دارد در یک زمان مشخص مراتب وقوع خسارت را باطلاع بیمه‌گر برساند و این مهلت به نحوی برگزیده شده که آثار خسارت از بین نرفته و قابل ارزیابی کارشناس باشد .

اصول برآورد غرامت

اصولی که در نحوه برآورد غرامت رعایت شده مشتمل بر موارد زیر است :

الف - سطح خسارت : با توجه به اینکه عوامل قهری همیشه تمام مزرعه را نابود نمیکند لذا آن قسمت که دچار خسارت شده در محاسبات منظور میگردد .

ب - درصد ارزش پیشرفت عملیات در زمان وقوع خسارت : در این مورد هدف این بوده که هزینه‌های انجام شده تا زمان وقوع حادثه با ضافه درصدی سود به کشاورز پرداخت گردد .

ج - میانگین عملکرد ۵ سال آخر هر منطقه : میانگین عملکرد ۵ ساله بعنوان شاخص متعادل کننده رقم واقعی خسارت با عملکرد واقعی منطقه بکار گرفته شده است . چگونگی پرداخت غرامت مهمترین عامل در بسط و اشاعه فرهنگ بیمه و تشویق کشاورزان و افزایش گرایش آنان به بیمه میباشد .

ارزیابی بموقع و سریع خسارت وارده ، کارشناسی عادلانه میزان خسارت ، تهیه گزارش و پرداخت غرامت از هر تبلیغی بهتر عمل نموده و به شیوه‌ای ملموس اثرات بیمه محصول را به کشاورزان مینماید .

بررسی‌های آماری

در مطالعات اولیه صندوق بمنظور تعیین تعرفه‌ها

بر اساس آئیننامه‌های اجرائی زراعت چغندر قند تا پایان آذرماه ، پنبه تا پایان آبانماه سویای بهاره تا پایان مهرماه و سویای تابستانه تا پایان آذر ماه زیر پوشش بوده‌اند .

عملیات اجرائی

فانون تاسیس صندوق بیمه و اساسنامه مربوط مقرر میدارد : " بمنظور جلوگیری از تورم سازمانی و حداکثر استفاده از امکانات موجود ، عملیات اجرائی بیمه محصولات کشاورزی در حد کمی و کیفی و زمان بندی تعیین شده توسط بانک کشاورزی و شعب آن در سراسر کشور انجام و کلیه وسائل و خدمات مورد لزوم به پیشنهاد هیئت مدیره صندوق از طریق بانک انجام خواهد شد ."

بدین ترتیب بانک کشاورزی و شعب آن مسئول عملیات اجرائی برنامه بیمه محصولات در سطح کشور کشور میباشند . این جریان کمک نمود تا مهمترین مشکل در راه اجرای برنامه یعنی تجهیز نیروی انسانی در سطح کارشناسی توسط یک سازمان جدید التاسیس مرتفع گردیده و حاصل تجارب ذیقیمت چندین دهه ساله بانک در اختیار صندوق قرار گیرد .

انفقاد قرارداد

اجرای برنامه بیمه در هر سال زراعی با تصویب مجمع عمومی صندوق بیمه شروع میشود . در این مصوبه هر سال محصولات زیر پوشش ، مناطق و استانهای مورد اجرا و خطرات موضوع بیمه مشخص میشود و با تصویب آئین نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرائی مربوط به هر زراعت نحوه عمل در واحدهای بانک معین میگردد .

انفقاد قرارداد بیمه هر سال قبل از شروع عملیات کشت آغاز شده و دارای زمان خاتمه عقد قرارداد میباشد که پس از این زمان به هیچ وجه بازراری قرارداد بیمه منعقد نمیگردد .

انتخاب این موعد نهائی با توجه به موازین فنی زراعت و اصول کشاورزی علمی و رعایت نظام کشت و لزوم آن انجام شده است .

لازم به تذکر است که اعتبار قرارداد بیمه فقط در طول یک دوره زراعی یعنی از کاشت تا برداشت محصول بوده و زمان خاتمه قرارداد با توجه به اصول

روی امکان بیمه زراعت برنج که با همکاری کمیته برنامه‌ریزی برنج کشور و سایر کارشناسان و محققان مراکز تحقیقات کشاورزی صورت گرفت، در سال جاری شهرستان آمل بمطور اجرای طرح آزمایشی انتخاب و برنج پیر محصول آمل ۲ و ۳ در جهت سیاست‌های وزارت کشاورزی زیر پوشش بیمه قرار گرفت. بطور همزمان مطالعات در این زمینه برای انتخاب یک منطقه نمونه دیگر برای اجرای طرح آزمایشی در استان گیلان ادامه یافته و چنانچه نتایج بررسیها مورد تصویب مجمع عمومی صندوق قرار گیرد برنامه آزمایشی برای سال آتی با اجرا گذاشته خواهد شد.

۲- بیمه گندم و دام: بررسیها و مطالعات حول امکانات بیمه گندم و دام از مدت‌ها قبل شروع شده و طی چند سال کار مداوم کارشناسی تهیه طرحهای مقدماتی آزمایشی در چند منطقه بمراحل نهایی رسیده است.

نتیجه‌گیری

بیمه محصولات در بخش کشاورزی با هدف حمایت از تولید و بطور غیرمستقیم حمایت از تولیدکننده و جلوگیری از سقوط توانائی مالی وی پایه‌ریزی شد. آنچه مسلم است بخش کشاورزی در شرایط موجود با مسائل پیچیده‌ای روبرو است که حل آنها مهمتر و ضروری‌تر از مساله بیمه است. بهمین لحاظ به‌فرض کامل بودن طرح بیمه نمیتوان انتظار داشت که برقراری بیمه میتواند موفق به حل کلیه مسائل مربوط به بخش کشاورزی شود، بلکه سیاست بیمه و اجرای آن قادر خواهد بود در کنار دیگر سیاستها، و با هماهنگی با آنها بر روی اهداف بخش کشاورزی تاثیر مثبت بگذارند.

و حق بیمه زراعت‌های تحت پوشش از آمارهای موجود در واحدهای اجرائی کشور استفاده گردید. با توجه به این امر که در گذشته آمار و اطلاعات پیرامون خسارات با هدف بهره‌گیری در کار بیمه جمع‌آوری نگردیده بود لذا واحد تحقیقات صندوق مصمم گردید تا ضمن اجرای طرح بیمه بتدریج با جمع‌آوری آمارهای واقعی ناشی از عملیات بیمه نسبت به تصحیح ضرایب و تعرفه‌ها اقدام نماید. بر این قرار طی ۳ سال گذشته هر سال تعرفه‌ها در جهت نزدیک‌تر شدن به واقعیت اصلاح شده و با تغییرات توأم بوده است.

بررسی و تحقیقات

امر تحقیقات بعنوان شالوده و اساس ایجاد صندوق همواره مطرح می‌باشد. نقش تحقیقات تا به آن حد است که هرگونه حرکت در جهت اجرا یا توسعه برنامه‌ها پس از عبور از مجرای واحد تحقیقات و تأیید این واحد میسر میگردد.

اهمیت این نقش از آنجا ناشی میگردد که فرهنگ بیمه در جامعه روستائی بکلی ناشناخته بوده و لذا هر حرکتی در جهت اشاعه آن با مقاومت روبرو میشود. چنانچه برخورد منطقی و اصولی با آن صورت نگیرد ریان وارده غیرقابل جبران خواهد بود.

در حال حاضر تحقیقات مستمر بمنظور دادن پوشش بیشتر در مقابل خطرات و حوادث قهری و توسعه مناطق و همچنین بررسی امکانات بیمه سایر محصولات استراتژیک از اولویت بیشتری برخوردار بوده و شدت تعقیب میگردد.

برنامه‌های آتی

۱- بیمه زراعت برنج: در پی چند سال بررسی

پاورقی

- ۱- وزارت امور اقتصادی و دارائی، وزارت بازرگانی - وزارت کشاورزی - وزارت جهاد - وزارت برنامه و بودجه - بانک مرکزی - بیمه مرکزی و بیمه ایران و بانک کشاورزی.